

УДК 371.035.6 (09) (477.8)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Дмитришин Оксана Богданівна
м.Дрогобич

Актуальність проблеми визначається необхідністю якісної підготовки вчителів, високим рівнем професійності освітян. У статті розглянуто окремі аспекти сутності поняття "науково-дослідницька культура майбутнього педагога" та процес формування культури науково-дослідницької діяльності у майбутнього педагога. Важливими шляхами формування науково-дослідницької культури є праця над самоудосконаленням, модель роботи від найпростішого написання конспектів лекцій до оволодіння науковою проблематикою і самостійний її виклад. Перспективним напрямком є визначення ефективності формування науково-дослідницької культури майбутніх педагогів.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, культура, науково-дослідницька культура, професійна культура педагога

Одним з основних завдань сучасної вищої освіти України є якісна підготовка фахівця, здатного не загубитися на ринку праці, загальноосвіченого, такого, що володіє культурою своєї діяльності. Формування майбутнього педагога, як зазначено у Законі України «Про вищу освіту», не може повноцінно відбуватися без розвитку його загальної культури, володіння науковим апаратом тощо. Аналізуючи систему вищої освіти України, можна зробити висновок, що практична підготовка студента під час навчання у ВНЗ є недостатньою. За обмежений період навчання майбутній фахівець не в змозі опанувати всіма знаннями, уміннями та навичками, необхідними для подальшої роботи у професійній сфері, тому виникає потреба в самоосвіті та самоудосконаленні.

Досягти найвищого рівня професійності освітян можна тільки за умови сформованості культури науково-дослідницької діяльності студентів педагогічних ВНЗ, що сприятиме їх конкурентоспроможності та мобільності на ринку праці. У цьому контексті дане питання на сьогоднішньому етапі розвитку вищої освіти актуалізується.

Проблему професійної культури педагога у різні періоди вивчали А. Алексюк, І. Богданова, В. Гриньова, М. Євтух, І. Зяюн, В. Кремень, З. Курлянд, Н. Ничкало, О. Пехота, І. Підласий, І. Прокопенко, О. Рудницька, Ю. Сенько, С. Сисоєва та ін. Зокрема, питання професійно-педагогічної культури студентів та вчителів розглянуто у працях І. Білоусової, О. Бондаревської, М. Букача, О. Гармаша, Т. Іванової, Т. Левашової, Л. Нечепоренко, О. Рудницької, Ю. Рябової, В. Сластьоніна, Т. Каченка, А. Щербаківа та ін.; викладачів вищої школи – А. Барабанщикова, В. Гаврилюк, І. Гусєва, І. Ісаєва, С. Муцинова та ін.

Над науковою та методологічною підготовкою студентів працювали В. Андрущенко, О. Бережньова, В. Буряк, С. Гончаренко, В. Журавльова, В. Загвязинський, В. Краєвський, В. Кушнір, О. Микитюк, О. Новиков, В. Полонський, В. Семиченко, І. Усачова та ін. Зважаючи на питання, що ставляться у даній публікації, аналізові були піддані й наукові розробки щодо специфіки дослідницької діяльності студентів (М. Євтух, Е. Гушканець, Н. Кисельова, Б. Сазонова та ін.), сутності організації науково-дослідної роботи та особливостей формування навчально-пошукової й науково-дослідницької діяльності студентів і магістрів (В. Загвязинський, Я. Колибабюк, Л. Круглий, Я. Мараш, О. Мартиненко, В. Ніколаєва, Т. Татукіна, Л. Хомич та ін.).

Проте, незважаючи на численну кількість праць, присвячених цьому питанню, не всі аспекти культури науково-дослідницької діяльності майбутнього педагога є вивченими достат-

ньо.

Мета статті – проаналізувати проблеми формування "науково-дослідницької культури" майбутнього педагога та розглянути можливі шляхи її розвитку.

Поняття "науково-дослідницька культура" особистості з'явилося не так вже й давно, проте на сьогодні воно є досить поширеним і широко вживаним. Для того, щоб належно висвітлити сутність поняття "науково-дослідницька культура" насамперед розглянемо визначення поняття "культури" у психолого-педагогічній літературі.

Термін "культура" складний та багатозначний, однак за своїм значенням близький до таких педагогічних категорій як "освіта", "виховання", "розвиток". С. Гончаренко зазначає: "Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людини, а також рівень володіння якоюсь галуззю знань або діяльністю" [1, с. 182]. Тобто це поняття за своєю сутністю досить близьке до поняття професійної культури.

Погоджуємося з М. Труфкіною, яка розглядає "педагогічну культуру як сукупність досягнень людства у сфері виховання та освіти особистості" [3]. Безперечним є той факт, що науково-дослідницька культура є складовою педагогічної культури (соціальна педагогіка, сімейна педагогіка, акмеологія, педагогіка вищої школи та ін.), забезпечує всі її досягнення, є фактором розвитку особистості. Сьогодні педагог є не лише збирачем наукової інформації, він повинен стати генератором ідей, здатним до творчості, вміючим акумулювати творчі ідеї і, чи не найголовніше, мати власну потребу у здійсненні науково-дослідницької діяльності, вміти планувати та бачити перспективи [3].

Про формування у майбутнього педагога саме дослідницьких умінь зазначається у Державних стандартах вищої освіти. Загалом освіченим є педагог, який добре володіє сучасними методами пошуку, обробки і використання інформації, вміє її інтерпретувати й адаптувати у своїй професійній діяльності.

Загалом ми професійну культуру майбутнього педагога визначимо як певний рівень оволодіння професією. Тобто ці два поняття є взаємозалежні та взаємопов'язані.

Невід'ємною складовою професійної культури є науково-дослідницька діяльність, яка включає елементи творчої активності студентів-дослідників.

Як стверджує В. Шейко та Н. Кушнаренко, вона включає в себе два взаємопов'язаних елементи:

- навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;
- наукові дослідження, що здійснюються студентами під керівництвом викладачів [5, с. 24].

Для ґрунтовного формування науково-дослідницької культури студентів, необхідно, передусім, сформувати в них дослідницькі вміння.

Науково-дослідницькі елементи формування культури майбутнього педагога розвиваються під час навчання, особливо починаючи з першого року. Формування культури науково-дослідницької діяльності педагога, як зазначає Т. Туркот, включає в себе такі види студентських робіт: аналіз наукової літератури; систематизація матеріалів, опрацювання літературних джерел; добір наукової літератури, складання бібліографій з визначених тем; підготовка наукових повідомлень і рефератів; наукові доповіді, тези; наукові статті; курсові; дипломні; магістерські роботи та ін. [4, с. 392].

На сучасному етапі розвитку вищої школи в інноваційному просторі культура науково-дослідницької роботи майбутнього

вчителя передбачає поетапне формування креативного студента шляхом:

- розвитку вміння аналізувати наукові тексти професійного спрямування;
- здійснення огляду наукової і навчальної літератури, презентації її на заняттях (лекційних чи практичних); формування вміння оформляти конспект; набуття здатності правильно будувати доповіді на семінарських заняттях, гуртках, проблемних групах тощо; постійного тренування у написанні наукових статей, тез.

Впродовж чотирьох – шести років навчання практично кожен студент отримує можливість здійснити поступовий перехід від вміння аналізувати до бажання створювати наукові дослідження, що демонструють готовність випускника до творчої педагогічної діяльності за обраним фахом та сформованість професійної компетенції.

Проаналізуємо детальніше вищесказане.

По-перше, кожен студент від першого курсу до четвертого підвищує рівень культури свого писемного й усного мовлення: набуває практичних навичок використання засобів наукового мовлення (написання конспекту, реферату, наукової статті, тез, курсової роботи тощо).

По-друге, застосовує ці матеріали в публічних виступах.

По-третє, залежно від індивідуальних творчих можливостей і мотивації до самонавчання та самовдосконалення майбутній учитель готує наукові публікації, проводить самостійне дослідження на етапі написання дипломної, магістерської роботи тощо.

Таким чином, науково-дослідницька культура одночасно є різновидом професійної культури педагога та способом оформлення буття конкретної людини як суб'єкта суспільних відносин, що склалися у сфері науки. Так, на переконання М. Труфкіної, науково-дослідницька культура є певною сукупністю матеріальних і духовних багатств, цінностей, норм, традицій, знакових систем, яка використовується суспільством у сфері науки для накопичення, закріплення, збереження й передачі надбань позитивного соціального досвіду, забезпечення комунікації та регуляції відносин членів наукового співтовариства як представників певних наукових галузей і наукових шкіл. Через це складна й багаторівнева структура науково-дослідницької культури педагога, як певного соціального феномена, визначає розмаїтість її функцій у житті суспільства, основними з яких визнані пізнавальна, гуманістична, інформаційна, регулятивна, семіотична, аксіологічна.

Література і джерела

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Крушельницька О. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник / Ольга Крушельницька. – К. : Кондор, 2006. – 206 с.
3. Труфкіна М. Науково-дослідницька культура педагога як ціль сучасної освіти / М. Труфкіна // <http://conferences.neasmo.org.ua/node/921>
4. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / Тетяна Іванівна Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.
5. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Василь Миколайович Шейко, Наталя Миколаївна Кушнарченко – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.

Актуальность проблемы определяется необходимостью качественной подготовки учителей, высоким уровнем профессионализма педагогов. В статье рассмотрены отдельные аспекты сущности понятия “научно-исследовательская культура” будущего педагога и процесс формирования культуры научно-исследовательской деятельности будущих педагогов. Важными путями формирования научно-исследовательской культуры есть работа по самосовершенствованию, модель работы от простейшего написания конспектов лекций до самостоятельного изложения научных исследований. Перспективным направлением является определение эффективности формирования научно-исследовательской культуры будущих педагогов.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, культура, научно-исследовательская культура, профессиональная культура педагога.

Topicality of the problem is determined by the need of high-quality teachers training, a high level of professionalism of teachers. The article deals with some aspects of the nature of “prospective pedagogs research culture” and the process of creating a culture of research activities in the future teacher. Important ways in forming of the research culture is the work of self-perfection, from the simplest model of writing lectures to master scientific problems and its independent contribution. Promising direction is to determine the effectiveness of the formation of prospective pedagogs research culture .

Key words: research activity, culture, research culture, professional culture of teachers.